

1918 - 1988

Primul turneu oficial al Teatrului Național în Transilvania și Banat

În după amiaza zilei de 25 aprilie 1919, poroanele Gării de Nord cunosteau o animație puțin obișnuită. Peste 50 de actori ai Teatrului Național erau înconjurați de rude și prieteni, de gazetari și admiratori. La elegantul „Simplon” se atașaseră câteva vagoane pentru actori și pentru numeroasele decoruri, costume și recuzită, vagoane care vor fi decuplate la miez de noapte în gara Brașovului.

Sunt ovaționați, la ferestrele trenului în mișcare, C. Nottara și Iancu Petrescu, Zaharia și Olimpia Bârsan, G. Ciprian, Ion Manu, C. Toneanu, Ion Șahighian, Al. Critico, I. Tilvan, Sonia Clucera, Cleo Pan, Marioara Zimniceanu, directorul Ion Peretz. Spre Transilvania, prin încercata de glorie naționale poartă a Brașovului!...

Cei mai vîrstnici se vor fi gîndit cu duioșie la vremurile vechi, cînd trupele conduse de Fani Tardini-Vlădicescu (1864), Mihai Pascaly (1868 și 1871), Matei Millo (1870), I. D. Ionescu (1872), V. Antonescu (1913), înfruntînd silniciile chezară-crăieșii, înfățișaseră fraților noștri de peste munți arta scenei naționale. Acum, libera vatră carpatică primea înfiul turneu oficial al primului teatru al țării întregite. O misiune culturală istorică prefațînd fundarea, la 1 decembrie 1919, a Teatrului Național din Cluj — visul altor cărturari și poporeni reuniți în **Societatea pentru Fond de Teatru Român în Ardeal**.

Repertoriul cuprindea piese cu valoare artistică și patriotică, deopotrivă. Alegoria în versuri a lui Zaharia Bârsan, **Poemul Unirii**, redestepta istoria tuturor provinciilor române, **Fintina Blanduziei**, a bardului mireștean, înălțat un imn latinității, dramele istorice **Răzvan și Vidra**, **Apus de soare** grăiau despre vitejia strămoșească, iar feceria **Trandafirii roșii** de Zaharia Bârsan povestea întimplări de basm în sonore versuri romantice. Au poposit în 13 localități, focare de cultură națională, cu tradiție seculară.

La prima reprezentație brașoveană, în 27 aprilie, sala teatrului este asediată de sutele de spectatori care nu au loc. Poc-

tu Radu Cosmin mărturisește „Parterul geme de costume naționale, de ofițeri, țigoveți, elevi, meseriași «juni» în cămăși muiate în flori și fluturi de aur și cu căciuli de «curcan» în cap, bătrini și copii”. Țara Birsei trimisese la teatru floarea flăcăilor și fetelor ei. Sint interpretate **Poemul Unirii** și **Apus de soare**. Marca **Gazetă a Transilvaniei** împărtășește entuziasmul obșteșe „**Piesa Apus de soare** a fost pentru noi o revelație sufletească (se juca pentru prima oară în Ardeal — n.n.). Publicul a fost răpît și transportat la culme de simțirea nobilă la care arta adevărată are darul să te ridice”.

La 1 mai, popas la Sighișoara. Pe peronul gării, ofițeri și soldați întonează vechi cîntece vitejești. În sala teatrului, țărani din comuna Șerca Mare, cu stegulețe tricolore. Actorii joacă **Poemul Unirii** și **Trandafirii roșii**. După spectacol, hore nesfîrșite în care actorii se pierd printre miile de dansatori. La Mediaș, pe 2 și 3 mai, **Poemul Unirii**, **Apus de soare**, **Trandafirii roșii**. Cu trenul artiștilor au venit numeroși sighișoreni să vadă **Apus de soare**.

Sibiu primește pe solii artei naționale în 4 mai. Pînă la 9 mai se va reprezenta întregul repertoriu. Drapelul național, în tot locul. Un lung șir de care în fața teatrului și sute de țărani în selipitoare stranie. În ziarul „Patria” al marelui prozator Ion Agârbiceanu se scriu rînduri pătrunzătoare. Piesa lui Hasdeu are „o limbă literară robustă despre care nu te saturi să zici că este neaoș românească”. Magistrulă reflecție ardelenă despre **Apus de soare**. Este „piesa care definește și

rolul artistului român, dindu-i posibilitatea să dovedească dacă înainte de a-și dubla personalitatea cu rolul vreunui erou străin poate să reșimțescă în el și să transmită și spectatorilor, sufletul vechi al acestui pământ”.

Blajul inițierei școlii naționale în Ardeal nu are încă o sală de teatru. În sala de gimnastică a gimnaziului, neîncăpătoare, se dau patru spectacole în două zile, 10 și 11 mai. Mari clipe înaltă inimile — popas în grădina gimnaziului. Aici, Gheorghe Șincai a scris **Hronica românilor**, cartea sfântă a istoriografiei naționale. Mai departe, spre cetatea Munților Apuseni... Trenul trece prin Teiuș și Aiud, Turda. Aici a fost martirizat ințiul unificator al românilor, Mihai Vițeazul. Pe străzi, moți mândri, cu pietre revărsate pe umeri, amintesc de dacia columnei traiane. În zare, Munții Abrudului, 12 și 13 mai. Cum vor fi răsunat aici maiestruosele tirade ale **Apusului de soare** ?

Cînd scria „în numele artei“ în ziarul său „Patria“ din Sibiu, în 4 mai, Ion Agărbiceanu afirmase categoric: „Avem nevoie de un teatru permanent!”. Peste zece zile, actorii bucureșteni pășeau simbolic pe scena care va deveni în curînd Teatrul Național din Cluj. În garnizoana Clujului, se aniversază, în 15 mai, revoluția pașoptistă — adunarea de pe Cîmpia Libertății din Blaj. Infiorați, soldații privesc **Poemul Unirii**. Ion Tilvan, viitorul actor de seamă al Naționalului clujean, recită „Oltul“ de Goga. Seara, înaintea reprezentației cu **Trandafirii roșii**, două mii de spectatori cîntă imnul lui Andrei Mureșanu **Deșteaptă-te, române!**

O scurtă oprire în gara Șherla, împodobită cu ghirlande verzi și steaguri. Discursuri înflăcărute și regrete că actorii pornesc mai departe, spre Dej, unde stau două zile, 17 și 18 mai. Actrița azi nonagenară Cleo Pan Cernățeanu entuziasmează publicul cu prezența ei diafană în rolul Oancei din **Apus de soare**. Municipalitatea oferă maestrului Nottara o cunună cu frunze aurite.

Ținutul Someșului, străjuit de munți cu văi adînci, rămîne în urma trenului. Înainte, Bistrița Năsăudului, mîndră că a dat națiunii pe badea Gheorghe, poetul nepereche al țărânimii, Coșbuc. Din mîndrele sate grănicerești ale Năsăudului, sosesc la teatru țărani ce-și cunosc rubedemile cu veacuri în urmă. Iarși **Poemul Unirii, Apus de soare, Trandafirii roșii**, în 19 și 20 mai.

Pretutindeni e pace. Pacea dorită mai ales de truditarii pămîntului, care scot din lavete neprețuitele lor podoabe vestimentare pentru eleganța săliilor unde teatrul național își împlinește menirea lui. Alba Iulia. Trufașa poartă a cetății. Supliciu și glorie. În cuprinsul așezării

un stat în fiare Horia, Cloșca și Crișan, aici s-a rătăcit mîntea crăisorului Avram Iancu. Dar tot aici Vodă Mihai a unit românimea la 1600. Și tot aici, la 1 decembrie 1918, fără să însingerăm pe nimeni cu sabia, ne-am împlinit visul milenar. Chiar dacă se joacă pe scena unui modest cinematograful, cîtă valoare simbolică prind versurile **Poemului Unirii**, aici, mai ales aici !

La Orăștie, în 24 și 25 mai, decorurile pentru **Poemul Unirii, Răzvan și Vidra, Apus de soare** sînt purtate de spectatori prin sală, pentru fiecare schimbare. Pe strazile Devei, numite Dacia, Șaguna, Aurel Vlaicu, actorii sînt urmați de locuitorii. Zilele de 26 și 27 mai, cu piesele **Poemul Unirii, Apus de soare, Trandafirii roșii**, amintesc tuturor de antica Decidava, ctitoria lui Deccebal.

Aici s-ar fi încheiat gloriosul turneu, dacă stăruințe unanime, din inima Banatului, Lugoj, n-ar fi chemat cu dor de frați pe reprezentanții culturii naționale. Reuniunea de cîntări din Lugoj, în frunte cu animatorul ei, Ion Vidu, a cîntat, în gară, repertoriul care i-a asigurat clasicitatea în mișcarea noastră corală. Din Caransebeș și din satele aflate de-a lungul liniei ferate, au venit sute de țărani în port național. Între 28 mai și 1 iunie s-au reprezentat toate piesele din repertoriu. În ziarul „Banatul“, profesorul Camil Petrescu, erou al războiului întregirii, informează, în trei articole, despre prezența la Lugoj a artiștilor Teatrului Național. Pentru viitorul prozator clasic, „Maestrul Nottara a fost un mare actor, în cel mai pur înțeles al cuvîntului. Am văzut un Ștefan măreț pînă și în gesturile familiare.“ **Feeria Trandafirii roșii** și-a sărbătorit la Lugoj o sută de reprezentații în curs de trei ani. „Nu poți să știi de unde emoția artistică devine emoție patriotică. Toate le vezi într-o anumită lumină. Aplauzele la scenă deschisă au fost nenumărate, chemările la rampă, după sfîrșiturile de act, au luat proporțiile unui triumf“ (Camil Petrescu). Cinci zile bănățene cu Teatrul Național, cinci zile de sărbătoare cu speranța îndreptățită într-un viitor al culturii libere și depline în raiul strămoșesc.

Și astfel, în seara zilei de 2 iunie 1919, petrecuți de mii de lugojeni, de slăvitele cîntări ale corului lui Ion Vidu, actorii Teatrului Național din București pornesc spre casă, copleșiți de triumful datoriei împlinite. 38 de zile de turneu, 37 de reprezentații. După un popas la Brașov, sosesc în Gara de Nord la 5 iunie. Oboșiți ? Nicicum. Atunci, acum, în veac, făclierii teatrului n-au cunoscut, nu cunosc și nu vor cunoaște odihnă slăvind geniul culturii noastre naționale.

Ionuț NICULESCU